

Տրեւիտիկոս

ՕՐԱԳԻՐ

Դաշնադրական Դաւաադրական և Զոհադրական

ԵՐԿՐՈՐԴ՝ ՏԵՐԻՒՄ՝ 60 :

ՕՐԱԳԻՐ

ՈՒՐԻՆԹ՝ 14՝ ՆՈՅՆԱՐԻՆ՝ 1841

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

5-8 Նոյեմբեր :

Կիրակի իրիկուն մայրաքաղաքիս սրտնեղնէրէն ու նաւերէն նետոված թնդանթնիւր ծանուցին Պայրամի տոնախմբութիւնը՝ որն որ հետեւեալ օրը սկսելով կատարվեցաւ սովորական հանդէսով :

Երկուշաբթի առաւօտուն կանոնաւ Վահագն Բեքան հին սովորութեանը պէս Սուլթան Բեքայի միջնորդութեամբ տեղաւորուեցաւ մեծամեծ սրահ տոնասրահներով, ու աղօթքը լրջնալէն ետեւ յիշեալ մեծամեծներուն ընկերութեամբ զնայ թօփ-Վափուրի պալատը՝ ուր տեղ փառանքը և Բարձրագոյն Գրան բոլոր մեծամեծ գործակալները պատիւ ունեցան Վորին Վահագնութեան շնորհաւորելու, Գուսպէ-ալթը կոչեալ սրահին մէջ : Եւ ալ մէկ հին և հանդիսաւոր սովորութիւն մըն է, որու պատճառով արքունական պալատին մէջ ու անոր շուրջը, Կոստանդնուպոլսոյ տաճկաց մեծ մասը լեցեր էին հանդէսը տեսնալու :

Իրեքշաբթի գիշեր արտաքոյ կարգի Բորհուրդ մը եղաւ Բարձրագոյն Գուսպէ ուր տեղ ներկայ էր Բարձրագոյն Սպարբոսը, և բոլոր երեւելի պաշտօնականներն ալ կը գտնուէին հոն : Եւ խորհուրդը տեւեց գիշերվան մեծ մասը, և ընդհանրապէս կը կարծրէի թէ հոնաստանի վերաբերեալ գործքերուն համար է :

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆԵՐ

Եւաքիսութեան դժուարութիւնները :

Եսենօք Բորիսիոս Տիւմէնիլ անունով մէկը կար Վաղդիա, որ շատ հանգիստ կեանք կը վարէր : Եստուած պարգեւեր էր անոր այն ամեն բարիքը որով երջանիկ կը լըսէ մարդ աշխարհիս մէջ, առողջութիւն, գիտութիւն, քաղցր բարք, ու չափաւոր ապրուստ մը, որ բնաւ աշխատանք չէր կրեր ու ուրիշին կարօտութիւն չուներ : Եսիկա մէկ մեծ պարգև մը չէ՝ մի արդեօք՝ որ աստուածային նախախնամութիւնը հասարակօրէն խընայողութեամբ կը բաշխէ :

Երտունիքը տարեկան էր Տիւմէնիլ, ու անկէջ ետքը ալ վախ չունէր այն մտութիւններէն՝ որոնք իրեն մանկութիւնը անվաւ պահէր էին : Եւաղակ, բազմութիւն բնաւ չէր ակործեր, ու առանձնութեան սիրող էր : Փաստի ըսեալ տեղը կը բնակէր գեղեցիկ տան մը մէջ, պղտիկ ու զուարճալի, ընդարձակ պարտէզ մը մէջը հո-

— Եստե՛ շաբթու Վորին Վահագնութիւնը՝ արքունի հրովարտակով մը վերջացուց Վափիզ փաշայի աքտորը, և հրաման տուաւ մայրաքաղաքը դառնալու : Ուստի անոր տղան իսկոյն Պուրսա խըրկըւեցաւ, որ իր հօրը ծանուցանէ առ բարեյաջող լուրը : Կը կարծրէի որ Վափիզ փաշան վաղը կուգայ :

— Կառավարութեան շոգենաւը թահիրի Պահրի անուն, ամսուս 3 ին Վրիկտէն գալով 800 զօրք բերաւ :

— Մ. Կամը Գոնթուայ, Գաղլիսայի գիւպանը, իրեքշաբթի կէս օրէն ետեւ մեկնեցաւ մայրաքաղաքէս Սարայ-Պուրնիլէն անցած ստոնը Վէջա շոգենաւը ուղղուեց (Սամանեան գրօշակը 21 թնգանթի նետելով, որուն իսկոյն պատասխանեց թօփիսանէի պատնէշը : Եւ այժմ Մ. Հիս Պիւթէնիւլ գեապանութեան պաշտօնը կը կատարէ, մինչև որ Գաղլիսայէն նոր գեապանը հասնի : Կըսի թէ Մ. Պուրնիլէյը պիտի գայ :

— Պայրամի պատճառով, Եսկիստար կոչված շոգենաւին ճամբորդութիւնը արդիւնեցաւ, որ քանի մը օրէ ՚ի վեր թէքիրտաղ երթալով զօրք կը տանէր :

— Կիրակի գիշեր Պէյ օղու Մ. Կրազանիլի տունը քանի մը զող մտնալով, քսան հազար զուռուշ չափ բան գողցեր են :

— Երկուշաբթի իրիկուն կրակ պատահեցաւ Կոստանդնուպոլսոյ Եւրի-Վափուր ըսեալ տեղը, բայց շուտով օգնութիւն հասնելով, մարեցին տակաւին մէկ մեծ վնաս մը չի տրեւած :

Վանաւոր ծառերով և անուշահոտ ծաղկներով լեցուն : Հոն առանձնութեան մէջ խաղաղութեամբ կապեր, բոլորովին իր սիրական զբաղմունքներուն հետ ըլլալով, իր պարտէզը մշակելով, գիւրք կարդալով, իրեն քաղցր ուսմանը ետեւ ըլլալով, ու բնաւ փառք ստանալու, պատուոյ ու գրամի աչք չունէր : Գոհ էր իր ստորին վիճակէն ու հանգիստ առանձնակեցութենէն : ամենին չէր ուզեր անկէջ ելլել, ու բանի տեղ չէր դնէր, կատէր հարստութեան փառքը ու փարեղու ճամբարներն պատիւները :

Երբեմն իրիկուն գէմ իր բարձր հովանոցէն գէպի փարեզ նայելով՝ կը ծիծաղէր մարդիկներուն ունայնութեանը վրայ : “ Իսկզ՛նքը, կըսէր կը թապըլըրէին հոն վարը, ու կեանքերնին կը մաշեն ոչնչութեան ետեւէն երթալով ” : Իրեն փիլիսոփայ կը կարգար օրագրիները, որոնք ընդարձակ նիւթեր կը պատճառէին մտածմունք ընելու : Երբեմն անոնց մէջ կը տեսնար իր հին գասակիցներուն անունները, որոնցմէ ոմանք փաստաբան եղած էին, ոմանք երեւելի գիտնական, ո՛րը մեծ գործքերու մէջ,

— Նափիզ փաշան հասաւ հոս ամսուս 5 ին : Իր բարեկամները և իր ընտանիքը մեծ ուրախութեամբ զիմաւորեցին զնա :

— Նաողջութեան հազարաւոր զործակալները և բժիշկները, այս շաբթու Վ. Վսե. արտաքին գործոց պաշտօնատարին պալատը կանչուեցան, ուր տեղ խորհեցան որ քանի մը նոր բարեկարգութիւններ մտցունեն այս օգտակար գործոյն մէջ :

ԵՆԳՂԻՆ

Եստուայի մեծ աշտարակին հրդեհը :

Հոկտեմբեր 19 ին՝ կէս օրը մէկ ժամ անցած, մեծ հրկիզութիւն մը պատահելով Եստուայու աշտարակին մէջ, առ զարմանալի շէքքին մեծ մասը այրեց ու ուեւեց, որն որ շինել տրեւած էր Կիւեօմ Գոնթէրան (աշխարհակալ) թաղաւորը : Կինչև մէկ ժամէն էվելի բնաւ օգնութիւն մը չէրաւ : և թէպէտ թէմիզ գետը աշտարակին առջեւէն կանցի, բայց օրովհետեւ ջրմուղները (թուրքականները) տակաւին եկած չէին, աղէկ մը տաւածեցաւ կրակը և մոխիր դարձուց շատ երկեւի շէքքեր : Կե՛ զժուարութիւն քաշելէն ետքը, հապիւ թէ կըցան աղտոտել թագաւորական հաղաղիւտ անգամանդները՝ որոնց արժողութիւնը շատ միլիոններու կը հասնի : Բոլորովին էրեցաւ ան հոյակապ զինարանը՝ ուր կը պահէին Վաղէա-

նորը քաղաքական կառավարութեանց վրայ զբաղած : Սմանք վեր կեղեցին մեծ աստիճաններու հասնելով, ոմանք վար կիյնէին իրենց իշխանութիւնը կորստնցընելով : Ինչոնքներուն ցաւակից կը լըսէ՝ առանց նախանձելու յաջողութիւն գտնողներուն : — “ Չեմ փոխեր ամենին իմ միջակային վիճակս, կըսէր պարզմտութեամբ, առ յաղթանակներուն կամ հարստութիւններուն մեկուն հետ . . . : Բայց ես ալ, կը կրկնէր ցած ձայնով, տակաւին խելքս չի հասած, կրնայիս առ անտի մեծութիւններուն հետեւիլ, չէ թէ ինծի համար՝ այլ այն աղջկանը . . . : ”

Ո՛վ է այն մարդը որ անցեալ ժամանակին դաշտին մէջ չի գտնար գերեզման մը մտացածին խորհուրդներու, յուսոյ և կաթոգին սիրոյ : Տիւմէնիլի սիրտը ամեն տըկարութիւններէն ազատ չէր : ու իր անցեալ ընթացքը միտք բերելով՝ զուարճաւաւ արտմութեամբ կը լեցւէր : մանաւանդ թէ գեւ պահած էր քանի մը պատական գըրաւները իր ունեցած մի միայն սիրոյն, այսինքն՝ նամակ մը ու փունջ մը մաղ : Եւս գանձը մեծ սիրով կը պա-

լայն պատերազմին 1) մեջ գաղղիացիներէն առնալով զգալի մասը, որոնց առջևի կողմը միայն գրեթէ անկասկած ծակ ծակ ըլլալով՝ գաղղիացեաց քաջաւորութեամբ դէմ կենալը կը ցուցունէին։ Հիմա այս ազնիւ զէնքերէն մէկ հատ մըն ալ չի մնաց։

Այս ազնիւ զէնքերէն շատ մեծ վնասներու պատճառ եղաւ։ ու կը հաստատեն թէ բոլոր կողմերէն մէկ միւրոն լիքէ սթէյուլներէն աւելի է, այսինքն՝ 110 միլիոն զուրուշի չափ։ Արկու հարկը հազար հրացան (թիւֆէնկ) այրեցաւ։

Այս օրերէն բան չի գործընկեր քաղաքին մէջը, բայց միայն այս ազնիւ զէնքերէն։ զրեթէ միշտ բազմաթիւ ժողովուրդ կը գտնուին աշտարակին բոլորտիքը։ և երկու հազարի չափ զինուորներ կը սպասեն որ չի թողուն ի զինին երկրները աշտարակին մօտնալու։ իսկ ներս մոնալը սաստիկ արգելաւած է։ Անձ փութով քննութիւն կը լայ կրակին պատճառը իմանալու։ Հատկապէս կը շատ ծանրագին բաներ գողցուած էին, և թէ գողցողը կրակ ձգեց որ իր յանցանքը չի յայտնուի։ աս բանը ան պատճառով կըսուի որ՝ կառավարութիւնը իրեն շաքաթ առաջ հրաման ըրած էր որ աշտարակին մէջ զանազան տեղանք պահած ծանրագին բաները հաշիւ ըլլայ։ աս հաշիւը կատարելով՝ ցուցակը կառավարութեանը երթալէն 5 օր մը ետքը կրակը պատահեցաւ։ Աշտարակին աւերակներուն մէջէն շատ թանկանքներ գտնուեցան, որոնք գլխովին կիր (քերէճ) դարձեր էին կրակէն զօրութենէն։

ԱՄԵՐԻԳԱ

Միացեալ Նահանգներ

Ազատիւ կոչուած շրջանաւ՝ անցած ամսու 19 ին իւլիւրբուլ հասնելով՝ որ 4 ին Պոլսէն էլաւ

1) Նաթանիէլ Պոնապարտի վերջին պատերազմը գաղղիացի տէրութեանց դէմ, յամի Տեառն 1815 յուլիս 18. ուր տեղ յաղթուեցաւ այս անգամ աշտարակաւը՝ քանի մը զօրապետներու ներգրութեամբ, ու Նիգղիա գնաց։ ուսկէց սուրբ Լեզնի կղզին արքայապետու հոն մեղաւ 1821, մայիսի 5։

Հէր։ Մագները զինէն էին, ու նամակը իւրաքանչիւր ստորագրուած։ Հիմա այս մագները տեսնալով ու նամակը կարդալով կը ժպտէր, որն որ ուրիշ անգամ արցունքով թրջած էր։ Ամանակը չի՝ գողեր արդեօք մարդուս սըրտին վերքերը։ Տասը տարի անցեր էր այս սէրը իր սրտին մէջ ծնանէն և տաւ, որ ամբողջ գերդաստանի մը հաստատուն կամբը՝ յուսահատութեան մէջ ձգեր էր։ Անտոնը Տիւմէզիլ հեռանալով իր երկրէն՝ փարեղ եկած էր, ուր տեղ ամեն բան կը մոռցուի, ու մէյն ալ լուր չտաւ։ իւրիւրէն։ — «Նշուշտ, կըսէր, ալ անկա մօքէն հանեց զիս, տասնը վեց տարեկան էր երբոր ես հեռացայ անկէց։ այն հասակին տպաւորութիւնը շուտով կը ջնջուի։

Թէպէտ Տիւմէզիլ համեստ ու առանձին կեանք մը կը վարէր, այսու ամենայնիւ մեծ համբաւ ստացեր էր։ ու իր բարեկամները՝ որոնք երբեմն այցելութիւն կը թափայնային անոր մօտ, ու իրենց զօրանաց ժամանակը անոր կը նուիրէին, մեծ յարգութիւն կը ցուցունէին անոր իմաստութեանը։ Անոր փիլիսոփայական առած-

էր, իմացեցաւ որ Մարտ-1 հօտի դատաստանը սեպտեմբերի 24 ին սկսել է, ու 30 ին լրացել է։ վառ զինքն օրը աղատութիւն շնորհէր են անոր։ Նիսնի կերակուրը որ դատաւորներուն տրուած վճիռը՝ Մարտ-1 հօտի աղատութեանը համար, ամենեւեւ ալ հաճելի եղած է։

Կոստան հաղարարութեամբ Միացեալ Նահանգաց, որն որ կամաւոր զօրքերու գունդէ մը բռնուած էր անգղիական երկրի մէջ, Բանտայի կառավարութիւնը աղատութիւն տրուել է անոր։ Վերջիվերջի օրագիրները շատ ուրախութիւն կը ցուցունէին որ այս գործը տասնի բարի վախճան մը ունեցաւ։ վառ զին հասարակօրէն կը կարծէր թէ անշուշտ կուի սիւտի ծագի այս երկու մեծ ազգին մէջ։

Մ. Սիմոնը՝ Ուղիղացի ատենանիս ներկայացուց Մարտ-1 հօտի պաշտպանութիւնը, հաստատելով թէ՛ ամենեւեւ ապացոյց մը չի կայ անոր մասնակից ըլլալուն՝ Վարդիլայի մարդասպանութեանը։ Վարդիլայ՝ կրկին անգամ վիճաբանելէն ետքը, սկսան դատաւորները խորհիլ, ու կէս օր մը անցնելէն ետեւ վճիռէն թէ անմեղ է։

Մարտ-1 հօտ ներկայ գտնուելով իր դատաստանին, երբոր վճիռը կարգաւորուեցաւ, ու աղատութիւն շնորհեցին անոր, հոն գտնուողները թէ՛ խորհրդականք և թէ՛ իր բարեկամները, սկսան ուրախակից ըլլալ հետը։ ետքը Պրէի օթեանը գնաց, ուր տեղ նոյն զինքը կեցաւ։ Նշա լրացաւ այս մեծ գաղտնաստանը։

Սըր Ռիչարդ Շաքսըն, որու յանձնուած է Բանտայի հաղարարութեանը, Միացեալ Նահանգաց կառավարութեան խնդիրը լսելուն պէս, իսկոյն հրաման ըրաւ որ Կոստան հաղարարութեամբ Միացեալ Նահանգներու հաճախելու տանին։

(Որպէս Մարտիկայ)։

ԵՄԻՌԱՆԻ

14 հոկտեմբեր

Մագներն աղջկանց զսպանուել օրէ օր յառաջագոյն կը ծողկն ամեն կերպ բարեկարգութիւնով ու հարկաւոր եղած ուսմանը ներքին ըստ հասարակութեանն։ Վաճառքէս քերականութեան առաջը

ները ու բարի գործքերը խօսքի մէջ վկայութիւն կը բերէին։ Ինչու որ ո՛չ թէ միայն անանի սկզբունքներ կը սորվեցնէին, այլ ինքը ևս՝ ի գործ դնելու զանոնք կը ցածին չափ կաշխատէր։

Հիմակվան ատենը շատ քիչ կը տեսնուին անանի մարդիկներ, որ գովելի ընթացք մը ունենան։ որովհետեւ բարեգործութեան ծախային հետեւողները սակաւթիւ են։ Վախճանու ու բամբասող մարդիքը առաքելութեանց ու բարի գործից առաջ երթալուն արգելք կը ըլնէ։ Վայց Տիւմէզիլ յարգը ու պատիւը հաստատուն հիման վրայ շինուած էր։ ուստի մականանցին զնա Վիտուն ու Պարկէտ։ երկու գեղեցիկ մականուններ՝ որոնց արժանի եղաւ։ Այս առաքելութեաններուն վարձքը կատարելով լայր, թէ որ իր բարեկամները անխոհեմութեամբ չի վարէին հետը։

Վաճառքէս պատճառելով թէ Տիւմէզիլ բարեկեր, խոհմ ու առաքելի մարդ մըն է, եկան խորհուրդ հարցունելու և դժուար գործքերու վրայ անոր ունեցած կարծիքը իմանալու։ Ետքը աղաչեցին որ ծանր կուխերու մէջ

գտնին աշակերտութիւնները մեծ ջանքով ու նախանձաւորութեամբ իրենց համարներն կը սերտեն ու անխոնջ կաշխատեն։ ուստի կը յուսանք թէ քիչ աւելանան բաւական յառաջադիմութիւն պիտի ընեն ամենահարկաւոր արհեստին մէջը։ Հասարակօրէն ամեն նորահասակ օրիորդներուն ուսումնասիրական եռանդը ու նախանձաւորութիւնը շարժելու համար արժան կը համարենք նշանակել աստանօր քերականութիւն սորվող յառաջագոյն աշակերտութիւններուն անունները, որոնք իրաւ որ մեծ գովութեան արժանի են, ու իրենց ծնողներուն ու ազգին ալ փառք ու պարծանք կը համարվին անշուշտ։

Իսկուհի Վայա օղլուան։

Կիւլպահար Թաթաթեան։

Հախիսիմէ Սուլթանեան։

Կատինա Մարքարով։

Մարթա Մ. Տարուլիւն Բարսեղեան։

Գայիսէ (Գ. Գալթեան)։

Սըրուհի Մ. Մարգիւ Գլխաւորիսեան։

Կիւլհանիմ Միւսթաֆեան։

Տուտու Վրթանէսեան։

Տուտու Միլիքեան։

Մարիամ Մ. Տակոբ Շէվաշիքեան։

Թագուհի Շանախլալէիսեան։

Թագուհի Բարսեղեան։

Թագուհի Բեհհայ Մարգարեան։

Կրնանք հաստատել թէ, ազգէ մը լուսաւորութիւնը ու բարոյաւարական բարեկրթութիւնը, աւանց ընդդիմութեան, տիկնիներուն ուսումնասիրութեան կը յառաջանայ։ Միւս անհերքելի ու փորձված ճշմարտութիւն է. որովհետեւ նորահասակ մանկունքները իրենց մարերուն հակեալ են առաւելապէս, միշտ անոնց մօտը կը լլան։ ուստի անոնց ուսումնասիրական խրատները ու մայրական յորդորները իրենց զաւակներուն սրտին մէջը դիւրաւ ու անջնջ կը տպաւորվին։ Նոյն համար կազմէն մոտեմբար ազգասէր անձինքները, որպէս զի հոգով չափ ու միօրինակ հոգ տանին հայրաբար իրենց տղոցը ու աղջկանցը ուսումնական բարեկրթութեանը։ Օմիւռնայի հայերը

միջնորդ խաղաղութեան ըլլայ. աս պատճառով իր աւանանութիւնը և հանգստութիւնը տակնուվրայ եղաւ, ու միշտ խռովութեան մէջ էր։ — «Մենք քեզմէ՛ ի զատ որ ոչ կրնանք երթալու,՝ կըսէին իրեն. որովհետեւ քեզմէ կելլի իմաստուն և իրաւարար մարդ չենք ծանաչեր»։ Իր հին դասակիցներուն մէկը իշխանութեան հասնելով ուղեց որ աս ալ ընդունի մէկ պաշտօն մը, որու համար հաստատարիմ մարդ մը կուգէին։ Տիւմէզիլ կը ցածին չափ դէմ կեցաւ, և թէպէտ իր անձը նկատելի է աշխատանքի մէջ չի ձգելու համար չունենց քաղաքային գործառնութեանց վերաբերեալ պաշտօնը, բայց այսու ամենայնիւ չի կըցաւ աղաւ մնալ ուրիշ Կիւսիսեան գործքերէն։ Իր երկու բարեկամները անոր յանձնեցին իրենց կտակին հաղարարութիւնը, և մէկ ուրիշ մըն ալ մեղնելու ժամանակը խնամակալութեան կարգէն զնա իրեք որդոցը վրայ, որոնց առջնիկը Եօթն տարեկան էր։ Ինչպէս կարօղ էր Տիւմէզիլ չենդունի իր բարեկամին աղաչանքը որ մահան դուռը հասած ժամանակը տկար ձայնով կաղաչէր իր սիրելի որդոցը համար։ — Ողորմէ

գրեթէ հասարակօրէն համարուած են առ մեր ըսածներուն ճշմարտութեանը վրայ . նմանապէս ուրախ սիրտով կը տեսնանք որ Կոստանդնուպօլսոյ յարգելի ազգասէրներն ալ իրենց ազգականը ամեն կերպ բարեկրթութեանը հոգ կը տանին սորվեցնել տալով անոնց սղտիկութենէն ո՛չ թէ միայն կար կարել է . ուրիշ կանանց վերաբերեալ գործքեր , այլ և գրել , կարգալ , նուազարան հարկանել (բիւնօ չարլ) և ուրիշ հարկաւոր ազատական արհեստներ :

Ինչեղծութեամբ կըսենք , մեծ ամօթ է մի րայգին , թէ որ լուսաւորեալ դարուս մէջը , մենք միայն ետ կը մնանք Լաւրոպոլի բաղադրարեալ աղքատներն վայելած բարեկրթութեան պտուղներէն :

Ինչո՞ւ համար մեր ազգն ալ լուսաւորեալ աղքատներն դասը մտնուլ չէ . ինչո՞ւ համար մեր անունն ալ պատուով ու գովութեամբ յիշատակվելու չէ պատմութեանց մէջը . ի՞նչ պակասութիւն ունի մեր ազգը - հէրքէ է անոր քիչ մը սէր , քիչ մը միտք , քիչ մը քաջութիւն և ուսումնական եռանդ . որով հաւատալի ենք թէ , քիչ ատենին մէջը մեծամեծ ուսումնական քաղաքական յաւաքադիմութիւններ կ'ընեն , ու իր փառքով յարգութիւնը ալ աւելի կը շատցուն :

Հոյոք ազգը Լաւրոպոլից բով բաւական պատիւ ու ցարդ ունի իրեն պարկեշտութեանը , դուր ծունկութեանը , ու բաւական հանճարամտութեանը համար : Բայց յաւաք սիրտով կըսենք թէ , զանր միջանոց աստիճաններն անանկ անազորոյն մարդիքներ , որոնք մասնաւոր կ'ընթերցէ շարժվելով , իրենց անմեղ ազգը անարգելու ու նախատելու ինքզինքնին . ու ասանկ անարժան վարմունքով ինքզինքնին վատահամբաւեցին . լսող որում բոլորին նախատինքը բնականաբար մասին ալ կը վերաբերի : Ա՛ւր դաւանանք տգիտութիւնը կը գտնանք , ե՛ղբարք , ամեն չարիքներու պատճառը . նոյն տգիտութեան ու ազգատեցութեան պտուղները մօտ օրերս ալ տեսանք . ազգաւէր սիրտերնիս կարեմէր խոցվեցաւ անանկ անարժան ու անճշմանի ոտանաւորներու վրայ . որոնց նախատակը ազգերնիս նախատելու ու միամիտ հասարակութեան միտքը պղտորելու կը

նայի . ուստի ասոնց նման դատաւարտելի աշխատատեղութեանց պատկն ալ ուրիշ բան չի կրնար ըլլալ , բայց միայն խաղաղութիւնը ու զայն խաղաղութիւնը : Ինչոր համար երկբայութիւն չունինք թէ , բոլոր ճշմարիտ ազգասէրները զաւակից ըլլան պիտի մեր հետը այնպիսի անարժան ոտանաւորներու ու անոնց հեղինակներուն վրայ : Որոնք փոխանակ բոլոր դրամանց , հիմակ մեր գովութեանը ու մտերիմ շընորհակալութեանը արժանի կըլլային , թէ որ անանկ վատահամբաւական դրամաքներուն տեղը , եղբայր սիրութեան ու ազգասիրութեան յորդորներ ու ճաւեր շինած ըլլային : Եսկա գրեթէ անհրաժեշտ պարտաւորութիւն է ամեն տաղանդաւոր ազգասէրներուն , մանաւանդ այսպիսի պարագաներուն մէջը :

Մառօններուն պատրիարքին քարտուղարը՝ ամսու 6 ին օրէութեան հասաւ հոս , գաղղ իսկան շըգենուով : Ես եկեղեցականը Կոստանդնուպօլսիս պիտի երթայ որ Բարձրագոյն Գլուխն օգնութիւն խնդրէ իր կրօնակիցներուն համար , որոնք Ի իրան կը բնակին . որովհետեւ շատ մեծ նեղութիւն կը բաշին ասոնք Տիւրքիներուն ձեռքէն :

— Ես առիթով հետեւեալ լուրը առինք Եստրիստանէն , նոյեմբեր 2 թիւով :

« Եւրին Վսեմութիւն Սէլիմ փաշան Եստրիստանի ընդհանուր կառավարիչը՝ 2000 հազար հոգիով գէպի Ի իրանն լեւը գնաց , ուր տեղ պէտք եղած միջոցները պիտի բանեցնէ բարեկարգութիւնը վերադարձնելու համարտելու : Ես գիտատեղութիւնը արդէն սկսեց յաջողիլ , և Մառօնները Եստրին Վսեմութեանը կառավարիչին պաշտպանութեանը տպաւինելով գէնքերնին վար դըրին , և կատարեալ յարգ ու հաւանգութիւն ցըցուցին Բ . Գլխին հըրամաններուն :

« Իսկ Տիւրքիները՝ թէպէտեւ շարունակ կը խոտտովանին իրենց հաղանդութիւնը , բայց տակաւին չեն ուզեր գէնքերնին վար դնել . այսու ամենայնիւ Սէլիմ փաշան յոյս ունի առանց բռնութեամբ զանոնք նուաճելու : Թէպէտ մեծ խաղաղութիւն կը տիրէր լեւան գնադան կողմերը . բայց մինչև հիմայ շատ դադարեցաւ , և օրէ օր դադրելու վրայ է :

կըսէր , առ գծարդը որբերուն . եթէ երեսի վրայ թողուս գտնուր , ապա հաղապահներս կը յափշտակեն անոնց բոլոր ունեցածնին . աղէկ կը ծանշամ՝ գրեզ որ իմաստուն ու պարկեշտ մարդ էս , և գուն միայն կարող էս հոգ տանելու անոնց կրթութեանը , ու հայրենական ստացուածնին պահպանելու . աղէ , մէկ միջոցարական խօսքով մը քաղցրացուր իմ ցաւս ու արտմութեամբ աւանցմէ բաժնրկիլ . ընդունէ՛ իմ աղաչանքս որ մինչև վերջին շունչս հասնիլ օրհնեմ գրեզ ու խաղաղ սրտով մեռնիմ :

Հանձն տուա Տիւմէլիլ խնամակալութիւնը մեծ հոգով , ու անկէց ետքը իբրեւ հայր՝ շատ նեղութիւններ ունեցաւ . հեռացաւ քաղցր առանձնութեան խաղաղութիւնը , ուր երկար ատեն մինակ ապրեր էր . վերջացաւ ուսման ու մտածմի նշքներուն լուսութիւնը : Ինչի բերանը նայեցաւ փիլիսոփայն որ իր տունը պղղափի կուգայ , քաջեցաւ ինքը մէկ սենեակի մը մէջ , որ իր նոր եկած հիւրերուն բաւական տեղ ըլլայ . պնդեցիկ պարտեզը իրեք որբ աղջըր ձեռքը իյնա-

լով՝ գլխովն տար շարկեցին :

Ես պարտեզին ծառը մէկ սենեակ մը շինել տըվաւ ու իր գրանցըր հոն տարաւ . ” Գո՛նէ , կըսէր հանդիստ ու խաղաղ ըլլամ . ծախքը աւելցաւ , բայց ես անոր առջին կառնեմ խնայողութեամբ . . . ” Իսեղճ խնամակալուն կը նայէր որ նեղութեան մէջ է , ու ինչան որ ստացուածքները գրաւը (բէհն) չի գնէ , չի կրնալու է վճարել ճարտարապետին՝ իր պարտքը : Բայց այս՝ իր կործանմանը սկիզբն էր , ինչու որ խընայողութիւնը գծուարին է արդարութիւն ունեցող մարդու մը որ իր պատուով կապրի :

Հատ չի քշեց ճանցաւ Տիւմէլիլ այս անհրաժեշտ ճշմարտութիւնը . բայց անանկ ալ իր քաջալերութիւնն չի կորսնցուց . — ” Վերջապէս՝ կըսէր , կրնամ աշխատիլ , գրել : Ես՝ կրնամ , բայց ան ատենը հարկ կըլլայ որ այս անկախ և խառնձին կեանքէն հրաժարեմ , որն որ այսչափ սիրելի է ինծի :

(Ճանցորդը հետեւեալ թիւով :)

— Եստրիական Փրէկաթը Վէնէնէ անուն , ամսու 4 ին մեկնեցաւ Կոստանդնուպօլսիս երթալու . Պ . Պանտիէրա ծովագետը հոս մնաց և կըսէր թէ քանի մը օրէն շոգենաւ մը մոնալով յիշեալ մայրաքաղաքը պիտի երթայ :

— Ե . Վսեմութիւն Հէրիպ էֆէնտին , Բարձրագոյն Գլխն գեսպանը Եստրիստան , երկուշաբթի օր Սքամանար կոչւած գաղղ իսկան շոգենաւով Իզմիրէն անցաւ Կոստանդնուպօլսիս գնաց :

Հասարակօրէն անանկ կը կարծուի որ՝ մեծ պաշտօնի պիտի հասնի Հէրիպ էֆէնտին , իր խոհեմ բարուցը ու յաջողութեանը համար :

Ե . Վսե . հետն էր Պ . Լ . Օհհրապ , հաճկատանի ընդհանուր հիւպատոսը Եստրիստան , որ քիչ մը ատեն գեսպանի փոխանորդութիւն ալ ըրաւ :

— Փարիզէն կը գրեն թէ՝ Բնվէրի հիւպատոսը Գաղղիայ , Ս . դերակոմսը Տըսէկիւր - Սօք գէնէր , Իզմիրու ընդհանրական հիւպատոս անաւնեցաւ , Ս . Ե . Հալէյի տեղը :

Կրօք բաւած օրագրութիւնը Եստրիստանի սեպտեմբեր 22 թիւով , Բնվէրի թագաւորական պալատին ուտելիքի և ուրիշ հարկաւոր եղած ծախքերուն վրայով՝ 1840 ին , հետեւեալ ցուցակը կը հըրատարակէ :

Հաց	2350	լիւրէ սթէնլինի :
կոզի , խոզի ապուխտ , պա-		
նիլ , հաւկիթ	5153	”
սեր և կաթ	1500	”
զանապան տեսակ միս	10000	”
հաւ և թռչուն	4260	”
ձուկ	2188	”
թէյ , խաչվէ , և համեմք	5000	”
ձէթ	1350	”
պտուղ և քաղցրուկներ	1080	”
ընդգէնք	520	”
գինի	5250	”
ուրիշ տեսակ ըմպելիքներ	2000	”
գարեջուր (պիւր)	3000	”
թղթի ծախք	870	”
վաւելու համար մեղրէմոմ	2159	”
” ձարպ	750	”
ձէթ՝ ճրագալուցի համար	5950	”
վաւելու փայտ	6980	”
ձախարակագործի շինած		
բաներ	400	”
պողպատե գործիքներ	950	”
յախճապակի (Փառֆուր)	1576	”
կտակեղէն	11993	”
սեղանի ճիւղիկեղէն և	3250	”
արծաթեղէն	255	”

ընդ ամենը 78784 լիւրէ սթէնլինի :
որ կընէ 8666,240 դրամ շէ չափ :

ԱՌԵՒՏԵԼՆԵ ԼՈՒՐՆԵՐ
Օգոստոս , 14 Կոյեմբեր :

Եստրիական , թէպէտեւ մեծ շարժման մէջ չէ , բայց և այնպէս անպակաս գործառնութիւններ կը լան ու քիչ շատ ամեն տեսակ ապրանքներէն կը

Ծախվին . որոնց գլխավորներուն վրայօք քիչ մը ծախսութիւններ կուտանք աստանօր :

Բամպակ : Բմբիգացուց անդրիայիններուն հետ չաշտութեան լուրերուն վրայ , աս ապրանքը քիչ մը թուլցաւ . Լարոպայի գլխավոր քաղաքներէն եկած լուրերն ալ լաւ չեն բամպակաց համար . անոր համար պէտք է որ գիները իջնան հոս . սա կայն հիմնկուհիմայ փոփոխութիւն մը չեղաւ աս ապրանքին արժողութեանը , ու նոր ծախք ալ չեղաւ :

Սօպուճա՝	240-245
Քրքաղաճ՝	235
Ղասապա	235
Յասօն	230-233

Բուրդ : Ետ ապրանք կայ . ու խիստ թուլ է . 170-190 զուռուշ խանթարը դժուարաւաճաւ է :

Ղէհրի : Դժուարաւաճաւ է ու հոսարակորէն ուրիշ ապրանքաց հետ փոխանակութեամբ կուղին գնոյ առնելու . աս օրվան արժողութիւնը 28-30 զուռուշ է օխան :

Տորոն : Պախըրու ապրանքը միշտ կուղվի ու քիչ է 248-250 զուռուշ գիւրաւաճաւ է . Բաւրանինը՝ 230-240 ըստ տեսակին . Կէօրոտէսու և Բայաճըխի ապրանքը 230-235 խանթարը :

Թիֆթիք : Թիպէտու շատ ապրանք չեկաւ տալ կաւին դուրսէն , բայց գիները թուլ են . Բաւրանի մէկ մաս թիֆթիք 18 զուռուշի չէքին վաճառվեցաւ :

Սուսամ : Դախու առնողները քաշվեցան ու գիներն ալ սկսան թուլնալ . 58 զուռուշէն 55 զուռուշի իջաւ քիչէն ապրանքը նաւուն մէջը աւանդելու պայմանով (Ֆուանք ապօրոտ) :

Լֆիթ : Միշտ թուլ է , ու նոր ծախք մը չեղաւ մեր վերջի առևտրական ծանօթութենէ հտքը :

Քիթրէ : Թիպէտու Լարոպայի լուրերը լաւ չեն աս ապրանքին համար , բայց և այնպէս հոս քիթրէ ունիցողները ցած գիներով չեն ուղիւ վաճառել . չի բանլած ապրանքը ըստ տեսակին օխան 13-18-20 զուռուշ կածէ :

Սակառնի : Թուլ է միշտ . առաջի տեսակը 230-240 զուռուշ է օխան . երկրորդ տեսակը 150-180 զուռուշ :

Լաղան մորթ : Միշտ կուղվի . 6 1/4-6 1/2 զուռուշ ծախվեցաւ օխան Կեսարիոյ լաւ ապրանքը :

Չէթ : Ես տարի նոր հունձը խիստ շատ է կըսեն . ու կը հաստատեն թէ , Եւրոպու կողմերը օխան 90-100 փարայի վաճառող կայ :

ԳԼԿ ԴԻԼ

Մարտիլա , 30 Հոկտեմբեր :

Բամպակ : Մեծ անշարժութեան մէջ է , մասնաւոր իզմիրու տեսակները ու գիներն ալ իջնալով կայ են : Ես շաքաթ 52 պալետ Բրքաղաճ ծախեցաւ միջակ ապրանք 80 Ֆուանքի հարուրին 10 վար իջեցունելով . աս գիներով ևս ծախու առնող քիչ կայ : Սօպուճայի բամպակը ամենեւին չուղվիր :

Թիֆթիք : Թիպէտու շատ չի կայ , բայց գիները թուլ են . Ենգղիայի տեսակ ապրանքը 45-48 սօլտիի դժուարաւաճաւ է :

Մետաքս : Բաւական ապրանք ծախվեցաւ աս շաքաթ , սակայն գիներուն նոր փոփոխութիւն մը չեղաւ . որովհետեւ շարունակաբար ամեն կողմէրէն մետաքս կուգայ : Ես օրվան արժողութիւնը հետեւեալն է :

Պրուսայի կարճ խալպան՝	17-18 1/4
Մեշուտը՝	19-21
Լս երկան խալպան	17 1/2-18 3/4
Պարեամսօլուրինը՝	14
Սէլանիկինը՝	17

Ղէհրի : Թուլ է . 4-3 3/4 Ֆուանքի կէս քիթիլումը տուող կայ , բայց ծախու առնող չի կայ . կերելի թէ Երսի կողմերէն գնոյ առնելու հըրաւ մաններ չեն իջար :

Չէթ : Օրէ օր իջնալով կայ է . պատրաստ ապրանքը 86 1/2 Ֆուանքի առնող չի կայ . մէկ երկու ամիսէն հոքը ապրանքը աւանդելու պայմանով 84 Ֆուանքի կառնովի :

Քէթէն թոհումը : Կուղվի . (տէսայի մէկ նաւու բեռ ապրանք 34 Ֆուանքի ծախվեցաւ հարուր քիթիլումը :

Գիտոր : Խիստ թուլ է . խաւն ապրանքը 60-65 Ֆուանքի առնող չի կայ . կանանց ու սեւը Եսորես . տանի 70 Ֆուանք է . ու Կոստանդնուպոլսոյ ապրանքը՝ 75-80 Ֆուանք յիսուն քիթիլումը :

Սուսամ : Կուղվի . ապրանքը չեկած 8000 խոնթար ծախեցաւ 54 Ֆուանք հարուր քիթիլումը :

Պէօհրիճէ : Իզմիրու տեսակը 11 1/2-12 Ֆուանք յիսուն քիթիլումը կը ծախվի համբարանոցին մէջը :

ՓՈԽՐԱՆԿՈՒԹԻՒՆԻՐ

ՊՕԼԻՍ

5 Եւրոպեր :

Լօնտա	112-111 3/4
(տէսա	
Լիփրնօ	148 1/2
Սեննա	461
Թրեստ	462
Փարէզ	
Մարսիլա	175

ՍԻՒՆԵՅ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Պրուն միակ նպատակը Հայոց ազգին ուսումնական յառաջագրութեանն է , և մասնաւորապէս Դժիւնիոյ սուրբ Մեսրոպեան վարժարանը ալ աւելի ծաղկեցնելու՝ հարկաւոր եղած գիրքեր և ուսումնական գործիքներ Լարոպայէն բերել տալով , ու նոր դասատուներ կարգելով , մանաւանդ Եւրոպայի հարկաւորութեան , Ֆիզիկայի , Լեռնաբանի և Ուրուագրութեան (բէսիմ) :

Ես ընկերութեան անունը Սիւնեաց ընկերութիւն գընել արժան գտուեցաւ , ի յիշատակ այն երեւելի դարատուներուն , որոնք մեր սուրբ Թարգմանիչներուն Սահակայ և Մեսրոպայի ժամանակը Սիւնեաց Կահանգին մէջ շինվելով հետզհետէ ծաղկեցան . մանաւանդ ու թերթորդ դարուն մէջ մեծ համբաւ ստացան : (տես Հնախօս , Հայաս . Գ , 87)

Սիւնեաց ընկերութեան հիմնադիր և պաշտպանները Թրեստու մեծապատիւ և ազգասէր աղաները ըլլալով ,

յիշեալ ընկերութեան կառավարիչն ընտրու իւնը առանց ընդդիմութեան միշտ անոնց հայրենասէր խնամոցը յանձնեալ է ըստ ամենայն մասին . ուստի յիշեալ Լաղաներուն յատուկ խնդրանքը Ղուկաս Գ . Պաղաւազարեանը գլխավոր վերատեսուչ ընտրվեցաւ :

Տարեկան ստորագրութեան գինը՝ Սիւնեաց ընկերութեան անգամ գրվելու համար՝ 50 զուռուշ է կանխիկ հատուցանելի . ու ամեն իրեք ամիս նոր ստորագրողներուն անունները օրագրութեան միջոցով հրատարակվելու է :

Ով որ կը փախագի տաւնի աղքատական գործքի մը մասնակից ըլլալ՝ ամեն քաղաք կրնայ ստորագրվիլ , Եւրոպայ Եւրասիանին յարգի գործակալներուն գրատուներ :

Հանգուցեալ Տէր Յովհան Սարգսեանին Ոսկի Դար անուն նորատիպ գիրքին որոշեալ գինը՝ 20 զուռուշ է , ու կը գտնուի Լիփր՝ Սուրբ Մեսրոպեան դպրատունը ու Կոստանդնուպոլսոյ Կէշամաճեան յարգի Կէօրգ աղային գրատունը , որ է Լամա ալթըն Ղէպէլ աքտար խանը : Յիշեալ չափաւորական աշխատասիրութիւնը , որ Հայաստանին Ոսկի Դարուն այսինքն՝ անմեղութեան ժամանակին վրայօք գեղեցիկ ու բանաստեղծական ոճով կը խօսի , 470 երես է չորս ծալ պատական թղթի վրայ . սակէ ի զտտ հեղինակին համառօտ վարքն ալ աս գործին առջևը գրված է : Կը յուսանք որ բոլոր հայադրի ուսումնասէրները , մանաւանդ զմիւսնացիները՝ փախագանօք գնոյ առնեն պիտի իրենց հանգուցեալ վարժապետին շինած գիրքէն , որուն ուսումնական երախտիքը յիշաւ խիստ շատ եղաւ քաղաքիս հայադրի բնակիչներուն վրայ :

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԼՆԸ . Ես Օրագրող

շաքաթը անգամ մը կը տրպիկ :

Տարեկան ստորագրութեան գինը՝ 120 զուռուշ է , կանխիկ . ով որ ուղէ կրնայ ստորագրվիլ :

Իզմիր՝ օրագրութեան տպարանը :

Պօլիս՝ Սէզրի խանը Իզմիրի Սաւալանեան Գաւթի աղային գրատունը :

Պուրսա՝ Բապաքճեան Սատթէոս ու Գրիգոր աղայից մաղաղան :

Եւքսանդրիա՝ Եղաղանեան Կարապետ աղային մաղաղան :

Յոպպէ (Լաֆա) մեծապատիւ՝ Սուրատ աղային գրատունը :

Թրեստ՝ Երեւան Գրիգոր աղային գրատունը :

Եւրոպա՝ Յակոբճանեան աղայ Սարգսի մաղաղան : Եւրոպա՝ Բարեկեանց Յարութիւն աղային մաղաղան :

Տիարպէլի՝ Պարոն Գամիւնտիւն մաղաղան :

Լաշ՝ Պըլլըբեան աղայ եղբարց մաղաղան : Պաղտատ՝ Ենգղիոյ առաջին Թարգման աղայ խանիկն տունը :

Գաւրէթ՝ Եւանեան Կաղարեանց Յակոբ աղային վաճառատունը :

Պոմպա՝ յարգի պարոնաց Եղանուր որդեղ և ընկերաց վաճառատունը :

ԵՍՏԵՐԵԼԻ ՍՏԵՓԵՆԵՍԻ ՊԵՊՕՆԵՆ :